

## בבא מציעא עג

משה שווערד

1. רש"י על בבא מציעא דף עג/א  
ברשות מוכר - אם קבל עליו מוכר אחריות הדרך:

2. ריטב"א על בבא מציעא דף עג/א  
ברשות לוקח אסור. פירוש דכיון דאחריות על הלוקח מעכשו הרי המעות הלואה אצלו מעכשו ומאי דיהיב ליה טפי ממה שהיה שוה בכאן אגר נטר לי הוא, ומסתברא דאבן רבית בלחוד הוא כיון דעיקרא דמילתא זביני הוא:

3. ספר ישא ברכה [1]

תסנדי רש"י ד"ה ברשות מוכר, אם קיבל עליו מוכר אחריות הדרך. כיון דוקא זכליכה, אצל לא בחזרה, שכרי יקה מן המעות סחורה אחרת, תוס' כר"פ.

4. שערים מצויינים בהלכה [2]

הלואה עליו. ומדברי רש"י משמע דבעינן קבלת אחריות על המוכר לא רק בדרך עד שם, אלא עד שתמכר. וכ"ה בשו"ע"ר (רבית, ס"כ).

5. תוספות מסכת בבא מציעא דף עג עמוד א ד"ה ברשות מוכר

ברשות מוכר מותר – [1] וכגון שנתן לו שכר עמלו ומזונו שלא היא טורח לו בשכר הלואה וא"ת א"כ מאי קמ"ל וי"ל דסיפא איצטריך ליה ברשות לוקח אסור דס"ד דלא מיחזי כרבית כיון שהוא מוכר במקום היוקר כמו שהוא נותן לו כאן במקום הזול.

6. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף עג עמוד א

ברשות מוכר מותר ברשות לוקח אסור. ... [2] אבל מורי הרב פירש דמתני' כפשוטה דכל שבאחריות מוכר מותר ואף על פי שלא נתן ללוקח שכר טרחו בהליכה, ומשום רבית מוקדמת לית לן למיחש בכה"ג שהוא דרך מו"מ כי הלוקח זה אפילו פרע לו מעותיו בכאן עכשו או שהיתה שלו לגמרי רוצה הוא לטרוח להוליכה למקום היוקר למכרה שם ושיהא ניכר כסוחר, וכי קא טרח השתא בדידיה טרח ומפני מה שעתידי להרויח בה הוא טרח בה ולא משום אגר הלואה מעותיו של זה.

7. תוספות מסכת בבא מציעא דף עג עמוד א ד"ה החמרים מעלין

החמרים מעלין במקום היוקר כבמקום הזול – [1] פירש בקונטרס אפילו אחריות הדרך בהליכה ובחזרה על החמרים ואי אפשר לומר כן דלעיל (דף סה.) גבי טרשא דרב תמא פי' בקונטרס גופיה שהיה אחריות ההליכה על רב תמא אף על גב דהווי שבקי להו מיכסא ונקטי להו שוקא ואפילו היה שם אחריות עליהם של מקבלים יש להתיר שם יותר מכאן דבשכר דשבקי להו מיכסא ונקטי להו שוקא יותר מבסחורות אחרות הויא שויא טפי והווי זבני לה ביוקר אבל כאן מה שהיו ניכרים סוחרים ע"י המעות ומגלו להו תרעא כך היה נעשה להם במעות אחרים וכל לויין כמו כן משתכרים ועוד דפריך בסמוך אדרב דשקיל חמשא בסורא ומקבל אונסא דאורחא ונשקול שיתא ולא פריך לא ליקביל אונסא דאורחא [2] אלא נראה דאחריות הדרך בחזרתם עם התבואה ממקום הזול היה על בעה"ב והחמרים היו משתכרין במעות בהליכה ממקום היוקר למקום הזול בשום סחורה ואי לאו טעמא דמגלו להו תרעא או מוזלי גבייהו הווי אסור דבשכר הלואה של הליכה היו טורחין להם בחזרה.

## 8. ספר ישא ברכה

תשנח) רש"י ד"ה מ"ט, ואפילו לא היה זה ממתין להם שום זמן וכו'. זה הוא עיקר הכיח, דאפילו לא היו צעלי צתים צמקוס היוקר ממתנייס אלא מצקסיס הסחורה מיד - צסכוס הזול - היו נותניס להס, דהשחא חין כחן שכר "המתנת" מעות, אצל אי לאו טעם זה לא הי' מותר אפילו "ניחא להו" לחמריס, דליכא היתר ליקח רצית משום דכלוה ניחא ליה ליתן. ויש להגיה צרש"י "ולקבל" עליוס (צו"י) כדכתיב כרש"ש.

## 9. תוספות מסכת בבא מציעא דף עג עמוד א ד"ה מאי טעמא

מאי טעמא ניחא להו דמגלי להו תרעא - לא ה"מ למימר כגון דיהבי להו שכר עמלם כדפי' ברשות מוכר מותר כי זה לא היה שום חידוש ור"ח פי' דאפילו שכירות החמרים נותן בעה"ב לחמרים ומ"מ נראה דמודה דלא יהיב שכר עמלם דאי יהיב לא הוה צריך כלל לטעמא דגלו"י תרעא ואולי גבייהו ומה שדחק ר"ח לומר שנותן שכר החמרי' לפי שדומה לו שכר מועט גלוי תרעא ובחנם דחק דהקילו חכמים ברבית דרבנן כמו לעיל (דף סט.) ריש עגלא לפטומא.

## 10. ספר ישא ברכה

תשנז) בגמ' אדם חשוב שאני. כתב הש"ך צ"י קע"ג (סקל"צ) דאי מקבל עליו אחריות הדרך וגם משלם להס שכר טרחא מותר אפילו לאדם חשוב.

## 11. שערים מצויינים בהלכה

מש"כ בשמ"ב (ח"א סי' כג ס"ק כא) לענין היתר טלטול ס"ת לאדם חשוב. כתב בשו"ת אבקת רוכל (סי' ה) דמשמע דלאו מדינא קאמר אלא ממדת חסידות, כדי שלא יבואו בני"א לזלזל ברבית, והביא ראיה מהגמ' בסמוך בקש ר' ישמעאל לעשות כן בכלי פשתן ולא הניחו רבי, ופרש"י (ד"ה מהו) דדוקא בתבואה שרי דמידי דשכיח הוא דאולי ואתו כל שעתא, ושייכא בה טעמי דאתמר בגמ', אבל בשאר פרגמטיא לא שייכי, והרי ר' ישמעאל בר' יוסי אדם חשוב היה, משמע דאילו הוה תבואה הוה שביק ליה רבי, דאל"ה מאי ראיה מייתי כו', אבל הרמב"ם (מלוה פ"ט ה"ז) כתב, דאדם חשוב "אסור" לעשות זה, ואפשר דאסור דנקט לאו דוקא, [ועי' בשד"ח (כללי הפוסקים, סי' טז-יב ד"ה ולפי') להוכיח מזה שגם בפוסקים נמצא, שכתבו לשון "אסור" והכוונה ממדת חסידות]. אך עי' בדברינו לעיל (סז: ד"ה וצורבא) בשם השלה"ק שבכל מקום שאמרו אדם חשוב שאני, הכוונה שמצד החיוב יעשה כן והוא דין גמור.

ונשקול שיתא, אדם חשוב שאנו. ועי' פיהמ"ש להרמב"ם (שביעית: סופ"ח) דאדם חשוב היינו שנכבד בעיני עמו, ורש"י (חולין קלד: ה"ה האיבעית): כתב, כגון ממונה והאש ישיבה, וכ"כ הר"ן (ב"ב ט.). והמאורי (מו"ק יב.) כתב, תלמיד חכם, ועי'

וכתב הלבוש (שם) דאדם חשוב שצריך לדקדק במעשיו אסור, שמא ילמדו ממנו להקל באיסור רבית, כיון שיחשבו זה לרבית, ואע"פ שטועים הם. וכן מצינו כזה בגמ' לעיל (זו): וצורבא מרכנן אפי' בנכייתא לא ניכול, ועי"ש ברש"י שלא ילמדו ממנו לזלול באיסורים וכו'. אמנם לאידך גיסא מצינו בכמ"ק שהקילו ברבית לת"ח, ע"י בגמ' לקמן (עה:): דת"ח מותרין להלוות זה מזה ברבית, [אמנם כרמ"א (יו"ד סי' קס סי"ז) כתב שם לאסור לעשות כן שיש לחשוש שילמדו ממעשיו]. וכן לעיל (פא.) התירו לת"ח ללות מעכו"ם באבק רבית. וכן מצינו בשאר דברים שלפעמים החמירו ביותר לאדם חשוב ולפעמים הקילו, ע"י כדברינו לעיל (כג):

ד"ה לצורבא, ונראה שמי שהוא יר"ש ות"ח באמת, הוא יודע מתי להחמיר משום שילמדו ממנו, ומתי אפשר להקל.

### 12. הערות הגר"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף עג עמוד א

החמירין וכו'. ביקש רבי ישמעאל ב"ר יוסי ולא הניחו רבי. קשה מאי ראייה, הרי אמרנו לעיל דאדם חשוב שאני. וי"ל ד"לא הניחו" משמע איסור, והא דאדם חשוב שאני, הוא חומרא לפני משורת הדין, אך לא איסור. אך בשו"ע כתוב שאדם חשוב אסור, וקשה ראית הגמ' מריב"ר"י ומרבי. והאחרונים כתבו שאדם חשוב אסור כשיש אופן שבאמת אסור כגון גרוטאות, וילמדו מזה להקל בכל גוונא, דלא יבחינו ההבדל, אך בהו"א שהכל מותר, אף בגרוטאות אה"נ דאין לאסור באדם חשוב, ועי' מש"כ במו"ק י':

### 13. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן צו

דבר נסיעה לאנשים בקאר/במכונית/ אחר הדלקת הנרות לביהמ"ד סמוך ערך שני מינוטין/דקות/ לכל היותר אם יש איזה חשש איסור מע"כ ידידי יר"ש ר' משה מעצגער נ"י. נהנתי מאד אשר מע"כ נזדרזו לקיים מצות תוכחה לפי דעתו ותשואות חן חן למע"כ ות"ו לי להקפיד בזה, ואי"ה בלא נדר לא אסע עוד משעת הדלקת הנרות בקאר אף שאין בזה שמץ איסור אף לא משום מראית העין.

כי ידע ידידי אשר איסור מראית העין הוא רק בדבר שנעשה זה ברוב הפעמים באופן האסור והוא עושה זה באופן המותר אסרו מפני מראית העין, כגון לעשות ע"י עכו"ם בקבלנות מלאכה כזו שהרבה עושים בשכירי יום שהוא אופן האסור, לכן אסרו גם בקבלנות משום מראית העין, וכן בנשרו כליו במים אסרו משום מראית העין לשוטחן בחמה במקום שרואין בנ"א שיחשדו שכבסן. אבל לעשות דבר היתר מפורסם בשביל איזה אנשים שיטעו לחשוב שהוא דבר איסור לא אסרו. ועובדא זו שידוע לכל שנשים מקבלות שבת בהדלקת הנרות ואנשים מקבלים שבת בתוספת קטן כי זמן הדלקת הנרות קבעו בעשרים מינוטין קודם השקיעה בכאן וברוב המקומות וא"כ הוא דבר מפורסם לכל אף לנשים שהאנשים עדיין מותרין במלאכה קרוב ל"ח מינוט אף לכתחלה אם לא יקבלו שבת, והשקיעה היתה בפ' ויצא/ארבע ושלישים ושתים/ והיו עוד אחד עשר מינוטין מהרגע שישבתי בקאר שהיה/ארבע ותשע עשרה/ עוד אחד עשר מינוטין למלאכה לכתחלה שאפשר בזה הזמן ליסע בקאר אף דרך רחוקה חמשה פעמים מהשיעור שעד הישיבה, ועוד ישארו איזה מינוטין לתוספת שבת. ורק אפשר יש איזה נשים טועות שחושבות שמזמן הדלקת הנרות אסור אף לאנשים לא שייך לאסור בזה משום מראית העין, דלא איכפת לן שידועו האמת שלאנשים מותר כיון שעדיין לא קבלו שבת. אבל מ"מ כיון שמע"כ כתב שיש ח"ו קלקול לאיזו נשים ואנשים שידמו שיש בזה זלזול לשבת קדש אראה בלא נדר שלא ליסע עוד בקאר משעת הדלקת הנרות. ידעו המברכו בזכות מצות התוכחה שקיים לכבוד השי"ת ולכבוד השבת קדש לשפע ברכה שבא ע"י קיום שמירת השבת ולסוכת השלום, משה פיינשטיין.

**14. ספר דרש משה (פרשת תצוה כז:כ)**

שמן זית זך כתית למאור. רש"י ולא כתית למנחות. היינו שלמנחות כשר גם כשהיו בו שמרים וסלקו השמרים ונשאר זך, ובמנורה צריך שמעולם לא היו שם שמרים. והוא כי להיות מורה העם ולהנהיגם בדרך התורה, צריך שיהיו כל מעשיו טובים וישרים לכל רואה, 'לא אחר שיסביר מעשיו', ומתחלה יחשבו שאינו בטוב, כי הרי איכא דידע בזה ולא בזה שלא שמע ולא הבין הסברו, וכהא דחכמים הזהירו בדברים [אבות פ"א מ"א], וכ"כ הזהירו במעשים. וזהו המשל דשמרים הוא חסרון בהשמן, ולא טוב למורה העם שיראו בו קצת חסרון אף שלאחר העיון אין זה חסרון, אלא צריך להתנהג באופן שלא יהיה עליו שום קושיא וחסרון אף שאפשר לתרץ דבריו.

**15. חדושי הרשב"א על מסכת בבא מציעא דף עג/א**

פרדיסא רב אסר ושמואל שרי. פרש"י ז"ל לקנות פירות הפרדס בכך וכך בשנה אוסר רב, זכיון דלקמיה שויה טפי הוה ליה כאגר נטר לי, ושמואל שרי זכיון דאית ביה תוהא, דפעמים לוקה הפרדס בברד או שמחמיץ היין ואפ"ה מקבל ליה הלוקח לא מחזי כאגר נטר לי:

**16. שערים מצויינים בהלכה**

הקשה בחי' מהר"ם שיק, הא רב ס"ל במס' יבמות (צג.) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, וא"כ אפשר שהקנין חל מיד ולמה אסר פרדיסא. אלא י"ל דמ"מ יכול לחזור בו עד שבא לעולם, וא"כ אין המכר מתחיל עד אז, ועד שבא לעולם הרי הלואה גביה, אבל כשמקנה דקל לפירותיו שמתחיל הקנין מיד יהא מותר, [אלא כבר כתבו התוס' לעיל (סד.) ד"ה מה שעזי, תירוץ הבי' די"ל דרב לא אסר בפרדיסא אלא כשאומר לו כך וכך אני מוכר לך, [ובבב"י (ס"י קעג ס"י) כתב שהרמב"ם ס"ל כתי הראשון בתוס', ועי"ש בבאה"ג ובהגר"א]. ועי' בחי' הרמב"ן ובחי' הריטב"א (החדשות) וכס"מ (מלוה פ"ח ה"ה). וע"ע במחנ"א (דלשב"ל ס"י ב, ורבית ס"י ל) ושו"ת שו"מ (ח"ה ס"י נו) ושו"ת חת"ס (חומ"מ ס"י קמד ד"ה ומ"ש).

פרדיסא רב אסר ושמואל שרי. עי' בפרש"י. ובתשו' הגאונים (שערי צדק ח"ד ש"ב ס"י מב) כתב, דרב ושמואל פליגי במקבלי קיבולת, שנתן לו כספים דמי פרדס קודם שיוציא סמדר ולקחו ממנו בקבלנות פחותה, דרב סבר כיון דנפיש רווחיה מיחזי כרבית ואסור, ושמואל סבר כיון שיש לו הוצאות הרבה, ופעמים שהוא נפסד ממנו כגון שמחמיץ ענביו ולא יעשו יין כראוי לו, לא מיחזי כרבית.

**17. מאירי על בבא מציעא דף עג/ב**

ישראל שקבל בית מן הגוי במשכונה והיה דר בו בשכר מעותיו והלך הגוי ומכרה לישראל אחר ולא היה הלוקח יודע במשכונת חברו ופרע כל מעות הקרקע והיה הגוי מטעהו שהקרקע היה מושכר לשנה זו ולסוף שנה נודע לו שממושכן הוא ביד חברו מותר לזה הדר בה לדור בה עדין בשכר מעותיו עד שיסלקוהו בדמי משכונו שהרי הגוי בעל דברים לישראל הלוקח וחייב להעמיד לו בית פדוי וזה הדר בה אין לו עם ישראל דין ודברים:

**18. תוספות מסכת בבא מציעא דף עג עמוד ב ד"ה דסתם משכנתא**

סתם משכנתא שתא - ולא הוה מצי נכרי לסלוקי וחשוב כמכר אצלו כל אותה שנה כמו לעיל (דף סז:): באתרא דלא מסלקי והשתא נישקול מר אגר ביתא דחשיב כאילו הוה הבית ממושכן לו מרבא שאם היה בא רבא להחזיק בבית היה מונעו רב מרי אם היה רוצה עד שיפרע לו מעותיו הלכך הוה חשיב רבא כלוה ואסור רב מרי לדור בו בחנם ורבא השיבו דלא עדיף מגברא דאתי מיניה.

## 19. שערים מצויינים בהלכה

דף עג: הדר זבנה לרבא. מפרש בשו"ת הריב"ש (סי' שה) כיון שכבר שיעבד העכו"ם הבית לרב מרי שיאכל פירותיו, אין קניית רבא מגרע השיעבוד של רב מרי הקודם, אלא כיון שקנה רבא הבית מן העכו"ם קנה זכותו ויכול לסלק לרב מרי, כמו שהיה יכול העכו"ם, ומ"מ שעבוד רב מרי על הבית מן העכו"ם הקודם לקניית רבא לאכול פירותיו כל זמן שלא יסתלק, הרי הוא בקיומו כבתחלה.

## 20. שערים מצויינים בהלכה

א"י הוה ידענא דהוה ממשכן ליה למר לא הוה זבינא ליה. מפרש בחי' הריטב"א (החדשות) דהו"ל כעני המהפך בחורה ובא אחר ונטלה ממנו נקרא רשע. ועי' בתוס' במס' ב"ב (כא: ד"ה מרחיקין) שהקשה הרשב"א מכאן לשיטת ר"ת במס' קידושין (נט. ד"ה עני) דרק במכר שייך דין עני המהפך בחורה, ולא בהפקר, ונכסי עכו"ם דינו כהפקר, ועי"ש מה שתירצו, [ועי' בשו"ע הרמ"א (חוי"מ סי' רלז) וכדברינו בקידושין שם]. ובחי' הריטב"א הישנות (ד"ה רב מרי) כתב בזה"ל, ולא ידענא אי משום מדת חסידות או דמזיק ליה. ובמאירי כתב, שמצד המוסר א"ל כן. ועי' בשה"ק הישר והטוב (להרה"ק מליסקא, בסופו, תשו' בדין עני המהפך כו') מה שהוכיח מגמ' כאן.

הקשו בתוס', דהיה לו לרב מרי להוציא מידי רבא משום דינא דבר מצרא, ובחי' הריטב"א (החדשות) ובתוס' ר"פ תירצו, לפר"ת לקמן (קח: דארעא) דס"ל דבתים לית בהו דינא דבר מצרא, והכא הוי בית. והתוס' תירצו, דרב מרי לא היה רוצה לקנותו, וכ"כ בחי' הריטב"א (החדשות) דזה הנכון, דרב מרי רוצה שתהא אצלו במשכונא שיאכל פירותיה, ורבא היה חושש שרב מרי רוצה לקנותה.

## 21. תוספות מסכת בבא מציעא דף עג עמוד ב ד"ה השתא נישקול

השתא נישקול מר אגר ביתא - משמע דיכול אדם למכור מה שהשכיר ביד אחרים וכן משמע בפרק האומר משקלי (ערכין דף כא. ושם ד"ה ה"ק) דאם הקדיש המשכיר את הבית אין השוכר רשאי לדור בו יותר ואם דר בו מעל וקשה דאמרי' בפרק אף על פי (כתובות דף נט: ושם ד"ה שדה) ובפרק בתרא דנדרים (דף פו.). בית שמשכנתי לך לכשאפדנו ממך תיקדוש קדשה משמע שכל זמן שהיא ממושכנת אינו יכול להקדיש וי"ל דמה שיתר על החוב יכול להקדיש ולמכור אבל גובה תחילה חובו ומה שאין יכול לדור בו לפי שהקדש מעורב בו וימכור הבית ויקח זה שכר שנתו.

## 22. ספר ישא ברכה

תתא) בא"ד לפי שהיין רגיל להחמיץ ושמא כולו החמיץ. בתוס' סר"פ הקשה על תירוצו זה, דסתמא תנן פוסקין על הפירות וגם יין נכלל ציב, וכן הקשה כריעצ"א, יטע"ש.

### 23. הערות הגר"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף עג עמוד ב

דיהבי זווי אחמרא בתשרי וכו'. קשה מאי קס"ד דאסור, והרי הוא משנה מפורשת שפוסקין על פירות. ורש"י תירץ שמתני' בתבואה שרחוק מהפסד, וכאן יין. ואף על פי ששינינו גם עביט של ענבים, אך לא כתוב שאחריות היין על המוכר, אך כאן אחריות על המוכר. ולמסקנה, אף בעביט ענבים מותר כשאחריות של חומץ על המוכר. ומהראשונים כתבו שלא מצינו חלוק בין יין לתבואה, וחלקו דבמתני' לא קבעו זמן, והמוכר יכול לתת ברגע שיש לו יין, אבל כאן א"א לתת עד טבת, ונראה שאין מכירה עד טבת, ולכך הוי כהלואה, ולמסקנה שיש מכירה מיד, אלא שמחכים עד טבת לדעת שזה ודאי יין.

### 24. ספר ישא ברכה

תשפז) בגמי מעיקרא דחמרא חמרא דחלא חלא. מלשון החוס' לעיל (דף ס"ד. ד"ה אי תקפה) משמע דאפילו אי לקחו צתשרי ונתחמץ יכול להחזירו דמקה טעות הוא, דעל יין נתן מעות ולא על חומץ וזה הוי כצד חומץ צתשרי אלא דעכשיו ניכר.

### 25. ספר ישא ברכה

שכבר שילמו לו (נתנו לו) היין שחייבין מיחזי טפי כמתנה צעלמא. והריטצ"א חולק על החוס' וס"ל דרצית כזה אסורה אפילו אי לא הזכיר לו צדדיא שנתנו צעזיל רצית, אלא הכא טעמא דהחזירא משום דכן דרך מוכרי פירות להוסיף וליתן צעין יפה ללוקחין, אלא דרצינא הוי חושש אולי הוסיפו מפני הקדמת המעות וא"ל רב אשי הואיל ולא פסקת עמהם וגם הם לא הזכירו שהוא צעזיל הקדמת המעות ליכא משום רצית אלא צעין יפה נתנו לך כדרך המוכרים צעלמא, וכע"ז פירש המחזירי. וע"ע אריכות צצית אהרן.

תתכג) תוד"ה ושפכי ליה, אין זה רבית מאוחרת וכו'. נראה הכוונה דרצית מאוחרת צעלמא (מתני' לקמן דף ע"ה:) אינו אלא מדברי סופרים, וצבכ"ג שלא היו מזכירים שנתנו לו צעכר המתנת מעותיו לא גזרו בו, דמיחזי כמתנה, משא"כ הלוהו ודר צחצרו אפילו אם אינו מזכיר שהוא צעזיל מעותיו מ"מ הואיל ואכתי לא פרע לו חובו לא הוי "מאוחרת" ולא נראה כמתנה אלא כשכר מעותיו שהיו צעלות אללו, דצעין תרתו לעיבותא - שיכ"י מאוחרת וגם שלא יזכיר לו שהוא שכר מעותיו, משא"כ הכא

### 26. ספר ישא ברכה

תשל"א) בגמי אמר ליה ר"פ לרבא חזי מר חזי רבנן וכו'. רב פפא הוי סבור דעוברים על איסור רצית דע"י ששילמו (רצנן) הכרגא של הני אנשים וכל זמן שלא פרעו האנשים לרצנן מה ששילמו צעצורס (דהיינו הלוואה) היו רצנן משעצדים צהם צלא נכייתא, נמלא דכל מה שהיו עוברים צהם הוי רצית כדפי' החוס', וע"ע צדצרינו.

## 27. ספר ישא ברכה

מדכו"מ למיכתז וצאחיקס צני ישראל לא  
תרדה צפרך, מאי איש צאחיו, אלא לומר איש  
ואדון כגון הרב לא ירדה צאחיו תלמידו  
צפרך. כ"פ החת"ס, וכנראה ר"ס ליישצ  
קושיית התו"ח אמאי צעינן ילפותא דאסור  
לרדות צישראל הנוכג כשורה.

תשלה) בגמי יכול אפילו נוהג כשורה ת"ל  
זכוי. ר"ל אפילו תלמיד שמלווה לשמש  
את רבו ואפילו עבודת עבד כנעני כדאיתא  
צכתוצות (דף ל"ו). מ"מ אין הרב רשאי  
לרדותו צפרך, ואצרכס אצינו ע"כ נענש על  
כך כמצואר צנדרים (דף ל"ג), וילפינן כן

## 28. שערים מצויינים בהלכה

ועי' במג"א (סי' קסט סק"א) שהביא מהספרי  
(פ' בהר) דדוקא בעבד דנפשו שפלה אסור  
לעבוד בו עבודת עבד, משא"כ בבן חורין,  
[ועי"ש שהביא הדרש "בו אי אתה רודה כפרך אבל  
אתה רודה בבן חורין", ובמחצה"ש העיר שלא מצא  
כלשון הזה אלא עה"כ "לא תעבוד בו" כו' דריש  
הכי, אבל אתה עובד בבן חורין, וצ"ע שכ"ה בהדיא  
בתור"כ (בהר סוף פ"ז) והוכח גם בהגה"מ (עבדים  
שם אות ג) ולח"מ (שם ה"ר) עי"ש]. ועי' בשו"ת  
חת"ס (חור"מ סי' קעב ד"ה ואע"פ) שזה צ"ע  
מהגמ' כאן. וראיתי בהגה' חת"ס (או"ת שם)  
שמיישב, דאסור לשעבד בבן חורין בחנם, ולא  
גרע מממונו שלא מדעתו שאסור להשתמש בו,  
אלא שאם השכיר עצמו לשמש או מותר אפי'  
כפרך, והכא בגמ' קאמר גבי עבד עברי אסור  
בעבודת פרך, ש"מ שאינו נמכר לכך מעיקרא,  
ואפ"ה אם אינו נוהג כשורה מותר, וע"כ לאו  
משום שהוא עבד, אלא משום שאינו נוהג  
כשורה, וא"כ ה"ה נמי לבן חורין גמור זכוי  
עי"ש. [ועי' בערוה"ש העתיד (הל' יובל, סי' מו  
סי"ב) דהכא מ"מ צריך לשלם להם שכרן, וההיתר

## 29. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף עג עמוד ב

האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה משלם ליה כדאזיל אפרוותא דבלשפט. יש  
שפירש כי בבלשפט היין נמכר ביוקר והיינו דקאמר שמשלם לו כפי מה שהיה בעל הבית מרויח בו כשימכרנו  
בבלשפט ביוקר, אבל בפרק המוכר את הספינה (צ"ח א') משמע לכאורה כי בבלשפט היה נמכר בזול והכא ה"ק  
שיתן לו במעותיו יין כפי שער הזול שנמכר בבלשפט, ולכולהו פירושי ק"ל למה חייב לשלם לו כלום ומאי  
שנא ממבטל כיסו של חברו שהוא פטור מפני שאין היזקו אלא גרמא וכן אם הוביר שדהו אינו חייב לשלם  
לו אלא כשקבל עליו כן בפירוש, [1] ותירץ ר"י דהכא נמי כשהתנה כן בפירוש שאם לא יקח לו שישלם לו  
פסידא שלו, ולא הזכיר התלמוד כן מפני דהא פשיטא דבלאו הכי לא מחייב ולא הוצרך אלא לפרש כיצד ישלם  
לו ולא יזהה חשבון ישלם לו, [2] ומורי הרב תירץ דהכא אף על פי שלא קבל עליו תשלומין כלל כיון שנתן  
לו מעותיו ליקח סחורתו ואלמלא הוא היה לוקח ע"י עצמו או ע"י אחרים אלא שזה הבטיחו שיקח לו וסמך  
עליו ונתן לו מעותיו על דעת כן הרי הוא חייב לשלם לו מה שהפסיד בהבטחתו דבהיא הגאה דסמך עליה

וגותן לו ממוגו משתעבד ליה משום ערב, וזה ענין שכירות פועלים דבפרקין דלקמן שחייבין לשלם לבעה"ב  
מה שמפסיד כשחזרו בהן או שבעה"ב חייב לשלם להם מה שמפסידין דכיון שסמכו זה על זה נתחייבו זה  
לזה במה שיפסידו על פיו, וזה דין גדול.

### 30. שערים מצויינים בהלכה

ופשע ולא זבין ליה משלם ליה וכו'. הקשו  
בראשונים [ח"י הרשב"א והר"ן והרא"ש  
והנמוק"י והריטב"א החדשות] למה חייב לשלם  
לו, מ"ש ממבטל כיסו של חברו שהוא פטור  
[ע"י בירושלמי כאן ה"ג] שאינו אלא גרמא, [ותירץ  
ר"י דה"נ מיירי כשהתנה כן בפירוש שאם לא  
יקח לו שישלם לו ההפסד, ולא הזכירו זה  
בגמ', מפני שזה פשיטא דבלא"ה לא חייב,  
ולא הוצרך אלא לפרש כיצד ישלם לו וכו'.  
וע"י מה שכתבנו לעיל (לה. ד"ה לא – ועפ"ז)  
בזה. וע"י מש"כ בח"י הריטב"א בשם רבו.

### 31. ספר ישא ברכה

תשלו) בגמ' האי מאן דיהיב זוזי לחבריה  
למיזבן ליה חמרא וכו'. פי' יהיב זוזי  
לקנות לו יין כשער הזול ופשע ולא קנה לו  
ואח"כ נתייקר שער היין אין לו עליו אלא  
תרעומת ואינו משלם לו אלא כשער דזולשפט  
שכח שער הזול. וע"י צרא"ש. [והנה רש"י  
פירש דאינו אלא אסמכתא הואיל ולא קנו  
מידו, ותמכ צחי' הרי"מ אפילו לא הוי  
אסמכתא איך יתחייב לשלם הא לא קנו מידו  
ואין כאן אלא דברים, ותירץ דהואיל וזה סמך  
עליו והפסיד על ידו חייב לשלם אף בלא קנין  
- כדעת רב האי גאון צכמה דוכתי - אי לאו  
דכוי אסמכתא.



## סימן נ"א

## בענייני גרמא וגרמי

פי כמה במניות אלו וכו', וכו', והיות שהברוקר  
ההוא כבר הבין שהבן אדם הזה הוא נודניק גדול  
ויפריע אותו מעבודתו כל היום, השיבו בשקר,  
(בכדי להיפטר הימנו), כן, כבר קניתי הכל, אע"פ  
שעדיין לא קנה, ובדעתו היה לקנות את המניות  
עבורו בעוד כמה דקות, כשיגמור את כל עבודתו  
שהיה משועבד לעשות עבור הקונים הרגילים שלו.  
המטלפן קיבל את דבריו ברוב שמחה, שכבר קנה  
עבורו, וא"ל יישר כחך (שניהם שומרי תומ"צ  
הם, ומכירים אחד את השני), וכעבור כמה שעות,  
לאחר סגירת הבורסה בשעה ארבע, מטלפן הבן  
אדם הזה לברוקר ההוא, ואומר לו ברוב שמחה,  
ב"ה הרווחתי כך וכך, כי המניות ההן עלו פי כמה,  
ואני קניתיים בכך וכך, הכל כפי מה שיעצני חברי.  
פתאום תופס הברוקר בעצמו ומשיב לו למשקיע,  
אוי ואבוי, לא הרווחת כלום, כי שכחתי לקנות  
לך מה שביקשת. צועק אליו הלה שוב, היאך  
יתכן, והלא אמרת לי שכבר קניתי, עונה הברוקר,  
כן אמרתי בשקר בכדי להיפטר ממך, כי ראיתי  
שהנך נודניק גדול, ובדעתי היה לקנות לאח"ז,  
ואח"כ פשוט שכחתי, ותיכף ביקש ממנו מחילה  
על ששכח לעשות את הקניין עבורו, והלה צועק

מעשה באחד שמכר את כל המניות שהיו לו  
באיזה חברה ע"י חברת ברוקרג', וביקש מהברוקר  
שלו שיניח את כל אלפי הדולרים שלו במאנ"י  
מארקע"ט (בשוק של כספים) על מנת שיקבל  
מזה אחוז מסוים של רווחים (ריבית). יום אחד  
קיבל ידיעה מאחד מידידיו שכדאי הדבר לקנות  
מניות באותו היום בדוקא באיזו חברה מסוימת,  
כי שווי המניות עומד לעלות באופן נפלא, הרבה  
יותר מאשר אחוז הריווח שהוא מרוויח במאנ"י  
מארקע"ט. על כן טלפן לברוקר אחד בחברת  
הברוקרג' ששם היה מונח כספו, וביקש הימנו  
שיקנה עם כל כספו כל המניות שאפשר באותה  
החברה, ואף הסביר לו את טעם העניין. לאחר  
חמש דקות טלפן אליו שוב לשאלו אם כבר קנה  
עבורו את המניות, וענהו — עדיין לא, וזירזו  
שיעשה כבקשתו. אחר כעבור עוד חמש דקות  
טלפן אליו שוב המשקיע הזה לשאלו שוב אם כבר  
קנה עבורו את המניות, והשיבו הלה, שעוד לא  
עשה את מבוקשו, כי מתחילה עליו לטפל בקונים  
המיוחדים והרגילים שלו, ואח"כ יעשה הקניין  
עבורו. לאחר עוד חמש דקות, טלפן אליו שוב  
לשאלו אם כבר קנה עבורו, כי הוא עומד להרוויח

### ג. נעשה מעשה על פיו

ואף שייסד הריטב"א (בחי' לב"מ עג:) בשם מורו הרב, שכל שנתן אחד לשני מעותיו ליקח לו סחורתו, ואלמלא הוא, לוקח ע"י עצמו או ע"י אחרים, אלא שזה הבטיחו שיקח לו, וסמך עליו, ונתן לו מעותיו על דעת כן, הרי הוא חייב לשלם לו מה שהפסיד בהבטחתו, דבהיא הנאה דסמך עליה ונותן לו ממנו, משתעבד לו מדין ערב, וזה ענין שכירות פועלים דפרקין דלקמן, שחייבים לשלם לבעה"ב מה שמפסיד כשחזרו בהם... דכיון שסמכו זה על זה, נתחייב זל"ז במה שיפסיד על פיו, וזה דין גדול.

### ד. הן הן הדברים הנקנים באמירה

וכזה נראה לבאר בדינו של רב גידל אמר רב (קידושין ט:) בשני מחותנים שעשו הסכם בין שניהם, כמה אתה נותן לבנך, כך וכך, כמה אתה נותן לבתך, כך וכך, עמדו וקדשו, הן הן הדברים הנקנים באמירה. דהנה דעת התוס' היא, דכמו שאין המקח (של בעין, או של קרקע או של מטלטלין) נקנה בדברים (רמב"ם פ"א ממכירה הל' א') בלי מעשה קנין, כמו כן ליצור התחייבות נמי בעינן למעשה קנין. [נע"י תוס' ערוכין (פב.) סוף ד"ה אמר ר' יהודה. היאך יקנה בדברים בלא קנין וכו'. וכבר הארכנו בזה בספרנו ארץ הצבי סי' י"ג.] וכאן בשטרי פסיקתא (של המחותנים) צריכים להבין, מ"ט יש כאן יוצא מן הכלל, שאפשר ליצור התחייבות מבלי מעשה קנין. ולפי דברי הריטב"א הנ"ל שפיר מובן, שזה מדין נעשה מעשה על פיו, שהבנים הצעירים לא היו מתחתנים לולא הבטחות הוריהם לתומכם לאחר החתונה, וכל שנעשה מעשה על פיו שפיר מתחייב, כדין ערב, דבהיא הנאה וכו'.

### ה. נאמן עלי אבא

וכמו"כ ע"י סוגיא דסנהדרין (כד.) נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך וכו', בציוור שקבלו עליהם בעלי הדין פסק דין של בי"ד הפסול, דבציוור של מחול לך שפיר מובן מ"ט אינו יכול לחזור בו,

וטוען, מה שייך למחול על העוולה, הלוא גרמת לי הפסד גדול של כמה אלפים, והנך מחויב לשלם לי כאדם המזיק. והברוקר משיבו שלא הזיד בזה, אלא רק גרם לו הפסד בשוגג, ואינו מחויב לשלם לו כלום. והתובע טוען כנגדו, והלוא אדם מועד לעולם בין בשוגג בין במזיד.

### א. גרמי: דינא או קנסא

והנה באדם המזיק לחברו, יש ג' חילוקים שונים: אדם המזיק בידיים חייב בדיני אדם, גרמא בנזיקין פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים (ע"י גמ' ב"ק ריש פרק הכונס), ובגרמי נחלקו התנאים [שם בב"ק (ק.)]. וקיי"ל כר' מאיר דדאין דינא דגרמי. ובדינו זה של ר' מאיר נחלקו הראשונים, דעת התוס' (ריש פ' מרובה) דדינו של ר' מאיר אינו אלא קנס מדרבנן, דאילו מן התורה, אין הבדל בין גרמא לבין גרמי, ומדאורייתא — פטור על הכל. ומאחר שדינא דגרמי אינו אלא בתורת קנסא דרבנן, ס"ל לתוס' (ריש ב"ב) דלא קנסו שוגג אטו מזיד, ורק מחייבין לגרמי במזיד ובמתכוון להפסידו, אבל לא בשוגג. והרמב"ן (ריש ב"ב ובקוטנרס דגרמי) נחלק עליהם וס"ל דמשמעות הלשון "דינא" דגרמי מורה שחיובו מדינא, דאילו היה רק בתורת קנסא, היה לו לומר דר"מ קניס קנסא דגרמי. ומאחר שחיובו מדינא דאורייתא, לא שייך לחלק בין שוגג למזיד, דאדם מועד לעולם תנן (במשנה סוף פרק ב' דב"ק). והש"ך בבאורו לשו"ע חו"מ (ריש סי' שפ"ו) הכריע כדעת התו' נגד שיטת הרמב"ן.

### ב. אדם המזיק בשב ואל תעשה

והנה כל הראשונים טרחו לברר, מהו ההבדל למעשה בין גרמא לגרמי, דבזה פטור מדיני אדם, ובזה חייב. ועפ"י פשוטו צריכים לייסד ככלל הראשון מספר אלף, שכל הגורם הפסד לחברו ע"י שוא"ת, אינו אלא גרמא. [כן התבטא רבנו ז"ל, בשיעוריו.] וכאן נמי, הרי גרם את הפסד באי הקנייה שלו, וממילא צ"ל דינו כגרמא שפטור מדיני אדם.

והנה בנידון דידן, אילו מסר המשקיע את כספו לברוקר הוזה, והיה הלה מבטיחו שיקנה המניות עבורו, היה נראה לחייבו על אי קנייתו מכח יסודו של הריטב"א של נעשה מעשה על פיו. אכן כאן, כספו של המשקיע הרי היה מונח אצל חברת הברוקרז' הזה במאנ"י מארקע"ט שלהם, והיה מרויח בזה אחוז מסוים של רווחים, ולא נמסרו לו הכספים כעת במיוחד לשם קניית מניות אלו, ובפשוטו יש לנו לומר דכל כה"ג לא חשיב כנעשה מעשה על פיו, וממילא לא יתחייב (ברדיני אדם) דכל אדם המזיק בשוא"ת, עפ"י פשוטו צריך

להבין דינו כגרמא בנוזיקין שפטור.

### 33. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף עג עמוד ב

בגמ': א"ל רבא מברניש לרב אשי חזי מר רבנן דקאכלי רביתא כו' מעיקרא דחמרא חמרא דחלא חלא ההוא שעתא הוא דקמבחר.

ופירש"י דיינ שנעשה אח"כ חומץ, סימן שמלכתחילה הי' קלקולו בכח, ולא יצא לפועל רק אחר כך.

דעת רבינו יונה (הובא ברא"ש ברכות פ' כיצד מברכין ועיין או"ח סי' רט"ז ס"ב) שאיסור שנשתנה הותרה, ולכן המוס"ק שהוא בשמים שעושין מן דם חי' טמאה שרי לאכילה.

והקשה הגר"י ענגל באתון דאורייתא (כלל ד') שבע"ז כ"ט ע"ב מקשה הגמרא אהא דתנן התם אלו דברים של עכו"ם אסורים כו' היין והחומץ של עכו"ם שהי' מתחילתו יין כו'. "פשיטא. כיון דאחמיץ פקע לי' איסורי" בתמי', וקשה דלרבינו יונה מאי קא מתמי', נימא שכיון שנשתנה באמת פקע איסורו.

וכתב דלפי המבואר כאן דיינ שנעשה חומץ, בע"כ הי' כבר מקולקל בכח מעיקרא, וא"כ אתי שפיר, דהכא אין זה איסור שנשתנה, שהרי אותו יין הי' כבר חמיצותו בתוכו, ובפנימיותו הי' כבר מקולקל, משא"כ איסור שנשתנה לדבר אחר לגמרי, י"ל דבאמת פקע לי' איסורי'.

עוד תירץ על פי מה שכתבו התוספות בימות פ"ט ע"א (ד"ה קישות) דמן התורה לכו"ע הוי חומץ ויין מין אחד, ורק מדרבנן הו"ל שני מינים, וא"כ לגבי איסורים אין זה איסור שנשתנה, ונשאר הוא באיסורו הקודם.